

Náhradní mateřství v právní praxi

Autorky: prof. JUDr. Dagmar Císařová, DrSc. , JUDr. Olga Sovová, Ph.D.

Pracoviště: Ústav sociální práce Univerzity Hradec Králové, Centrum zdravotnického práva
PF UK

Abstract: The article aims to provide interdisciplinary insights and an overview of topical legal issues of surrogacy. The paper points out the fact that the surrogacy is not settled in the up-to-date legal regulation, especially in private law, which introduces major problems not only in the field of law, but also in the lives of persons.

The surrogacy is discussed from the perspective of constitutional order, private law and possible criminal responsibility for the unauthorized use of human body. Conclusion is devoted to proposals de lege ferenda.

Key words: interdisciplinary issues; surrogacy; determination of parenthood; private law; public law; citizenship; healthcare provider; criminal responsibility

Úvod

Již v uplynulých letech se jak na politické scéně, tak ve sdělovacích prostředcích objevily diskuze o náhradním mateřství.

Náhradní mateřství úzce souvisí s možností těch osob, které nemohou z jakýchkoliv důvodů donosit vlastní dítě a s otázkami asistované reprodukce, neboť jen minimální počet těchto dětí je počat jinak, než umělým oplodněním.

Článek si klade za cíl poskytnout interdisciplinární pohled a přehled o aktuální právní problematice. Právní praxe, v širokém slova smyslu, se může v blízké budoucnosti potýkat s mnoha otázkami, jak v oblasti práva veřejného, tak v oblasti práva soukromého. Z těchto důvodů se domníváme, že je nezbytné o těchto otázkách nejen diskutovat, ale především poukázat na možné výkladové nejasnosti a úskalí pro aplikační praxi.

S ohledem na rozvoj vědy a techniky v oblasti asistované reprodukce, a také s regulací specifických zdravotních služeb¹, bylo právní praxí velmi očekáváno, jak se k problematice určování rodičovství a náhradního (surogátního) mateřství postaví občanský zákoník, zákon č. 89/2012 Sb.

První odborná studie, zachycující názory na surrogátní mateřství vyšla již v roce 2009,² a možnost náhradního mateřství je klinikami asistované reprodukce nabízena ještě delší dobu. Navíc se velmi rozmohla tzv. baby turistika, což je hledání náhradních matek ve státech, které buď mají liberální legislativu, nebo jsou náklady spojené s těhotenstvím a porodem podstatně nižší než ve vyspělých zemích.

Je proto velkým nedostatkem českého právního řádu, že nezakotvuje žádnou možnost regulace vztahů mezi náhradní matkou a párem, pro který dítě chce dítě porodit.

Domníváme se, že ponechat zásadní prvky vztahů mezi rodiči a dětmi, otázky biologického a sociálního rodičovství jen na řešení právní zásadou „co není zakázáno, je dovoleno“, v současné době již nestačí.

Prozatím jsme v České republice (ČR) nezaznamenali žádný soudní spor ohledně neodevzdání dítěte, nebo naopak odmítnutí dítěte náhradními rodiči. Nicméně tyto právní problémy jsou známy z

¹ §§ 3–11 zákona č. 373/2011 Sb.

² PILKA, L. et al. Surogátní mateřství – názory a literární praxe. *Česká gynekologie*. 2009, 2, s. 144–147.

jiných, zejména mimoevropských států. I z těchto důvodů mnohé státy, a to nejen evropské, ale i mimoevropské, přistoupily a přistupují k právní úpravě na základě vztahů soukromého práva a rovněž spolupracují na mezinárodním základě³. Velkým projektem je studie Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, která se zabývá právním rodičovstvím a problematikou mezinárodních smluv o náhradním mateřství⁴.

Diskusi k těmto právním otázkám považujeme za velmi potřebnou nejen z pohledu práva soukromého, tedy vztahů mezi stranami ujednání o náhradním mateřství, ale i z pohledu práva veřejného. Dříve či později může dojít nejen k situacím výše popsaným, jako je narození nemocného dítěte, odmítnutí předat dítě nebo dítě převzít.

V oblasti práva veřejného se lze setkat s trestní odpovědností jednotlivých zdravotnických pracovníků za pochybení například při vedení porodu či péči o novorozence. Lékaři mohou čelit i disciplinárnímu postihu za neodborný výkon profese. Trestní odpovědnost poskytovatelů – právnických osob, se dosud v oblasti trestných činů proti životu a zdraví neuplatňuje, avšak připravovaná novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, zákon č. 418/2011 Sb., přinese možnost postihu poskytovatele zejména za systémové chyby. Opakující se nedostatky v poskytování zdravotní péče u poskytovatele mohou vést minimálně k úvaze zdravotních pojišťoven i správního orgánu o možnosti omezení úhrady, respektive rozsahu poskytovaných služeb, tj. úhrady umělého oplodnění.

Velmi závažnou problematiku přináší v oblasti práva veřejného též zákon o státním občanství č. 186/2013 Sb., právě z pohledu ujednání o náhradním mateřství s mezinárodním či přeshraničním prvkem. V okamžiku, kdy se dítě narodí občance jiného státu, která nemá na území ČR trvalý pobyt, bude nutné dokazovat buď biologické otcovství muže testy DNA, nebo ve správním řízení tzv. sociální otcovství. Po dobu probíhajícího řízení se může dítě ocitnout v právním vakuu, a může být i odebráno z rodiny, která uzavřela dohodu s náhradní matkou. Příklad odnětí dítěte ukrajinské náhradní matky od francouzských rodičů z důvodu, že dítě nebylo biologickým potomkem ani jednoho z nich, byl již řešen před Evropským soudem pro lidská práva.⁵

³ Viz aktivita Haagské mezinárodní konference o soukromém právu: The Parentage/Surrogacy Project: an Upadating Note. Annex II. odst. 1. Dostupné z: <http://www.hcch.net/upload/wop/gap2015pd03a_en.pdf>.

⁴ Viz materiál dostupný z: <www.hcch.net/specialisedsections>.

⁵ *Mennesson v. France*. No. 65192/11. *Labassee v. France*. No. 65941/11; obě rozhodnutí z 26. 6. 2014. Dostupné z: <www.coe.int/hudoc>.

Východiskem pro veškeré právní úvahy je úprava provedená normami ústavního pořádku České republiky.

První se nabízí otázka, zda základní dokumenty ústavního práva se vůbec zabývají otázkou asistované reprodukce nebo náhradního mateřství.

Ústava České republiky⁶ (Ústava) ve svém článku 2, odstavec 4, stanoví, že: „(4) Každý občan může činit, co není zákonem zakázáno, a nikdo nesmí být nucen činit, co zákon neukládá.“ Totéž ustanovení obsahuje i článek 2, odst. 3 LSZP.⁷

Článek 32 LSZP se věnuje ochraně rodičovství, mateřství a dětí, avšak o právu na rodičovství výslovně nehovoří. Právní úpravu péče o děti a rodinu pak LSZP ponechává zákonu.

Listina základních práv Evropské unie v článku 9 sice hovoří o právu založit rodinu, avšak odkazuje na legislativu jednotlivých členských států Evropské unie.⁸ Zároveň však v článku 3, který se zabývá právem na tělesnou a duševní integritu, výslovně zdůrazňuje zákaz činit z lidského těla zdroj příjmů. Ani Úmluva o biomedicíně neobsahuje jinou právní úpravu, než že lidské tělo a jeho části nesmí být zdrojem finančního prospěchu.⁹

Z výše uvedeného výkladu tedy plyne, že otázka náhradního mateřství či asistované reprodukce je ponechána vnitrostátnímu zákonodárství.

V Evropě najdeme různé právní úpravy, od úplného zákazu náhradního mateřství až po povinnost smluvně upravit vztah mezi náhradní matkou a budoucími rodiči, včetně dohledu soudu. Zcela zakázáno je náhradní mateřství například ve Francii nebo Německu, z mimoevropských zemí například v Jižní Koreji. Náhradní mateřství je mnohdy dovoleno na bázi altruistické, velice často se však zakazují přímo smlouvy o náhradním mateřství – například v Holandsku nebo Belgii. Pod dohledem soudu probíhá dohoda mezi náhradní matkou a budoucími rodiči v Makedonii, kde žena musí prokázat, že není schopna počít a dítě donosit. Náhradní matka nemá na dítě právní nárok a po

⁶ Ústavní zákon č. 1/1993 Sb.

⁷ Listina základních práva svobod, ústavní zákon č. 2/1993 Sb.

⁸ Dostupné z: <www.euroskop.cz>.

⁹ Úmluva na ochranu lidských prav a důstojnosti v souvislosti s aplikací biologie a medicíny; Úmluva o biomedicíně, vyhlášená pod číslem 96/2001 Sb. m. s.

porodu je musí předat novým rodičům.¹⁰ Z mimoevropských zemí upravuje problematiku náhradního mateřství zákonem například Tchajwan v souvislosti s metodami asistované reprodukce.¹¹

I. Občanskoprávní problematika

Jak bylo již výše uvedeno, v českém právu není institut náhradního mateřství samostatně upraven. Jedinou zmínku najdeme v § 804 občanského zákoníku, který uvádí v souvislosti s osvojením: „Osvojení je vyloučeno mezi osobami spolu příbuznými v přímé linii a mezi sourozenci. To neplatí v případě náhradního mateřství.“

Zákonodárce tak reaguje na situaci, kdy tentýž paragraf v předcházející větě neumožňuje osvojení dítěte, pokud by matkou, v souladu s § 775 OZ¹², byla například matka ženy, která sama nemůže mít dítě. Zákon nemůže, s ohledem na další právní předpisy i rozvoj vědy a techniky, rozlišovat mezi různými typy biologického rodičovství.

Může tak proto dojít k situaci, kdy dítě je počato výlučně z buněk dárcovských, stejně jako kombinací jedné buňky rodiče a druhé dárcovské, nebo i z rodičovských buněk. Diskuse se vedou i o tom, zda dítě má či nemá i část DNA ženy, která jej porodila, ač ta není vůbec jeho biologickou matkou.

S ohledem na zahraniční judikaturu tato diskuse zůstává zatím v rovině etické a rovněž výzkumu genetiků.

„V případě Smith v. Jones bylo v roce 1986 právní rodičovství ve sporu mezi biologickými rodiči dítěte a jeho náhradní matkou přiznáno rodičům biologickým přesto, že zákon určoval mateřství faktem porodu. Soudce zde vyslovil závěr, že „dárkyně vajíčka, biologická matka, by měla být považována za skutečnou matku dítěte a jeho biologický otec za rodného otce.“ Na základě skutečnosti, že náhradní matka žádným způsobem ve vztahu k osobnosti dítěte nepřispěla, poskytla mu pouze prostředí pro jeho fyzický rozvoj, stala se tak dle názoru soudu jakýmsi „lidským

¹⁰ Podrobněji k právní úpravě náhradního mateřství v zemích bývalé Jugoslávie. Dostupné z: <<http://www.law-review.mk/pdf/07/Dejan%20Mickovik,%20Katerina%20Kochkovska.pdf>>.

¹¹ Artificial Reproduction Act z 21. 3. 2007. Dostupné z: <<http://law.moj.gov.tw/Eng/LawClass/LawAll.aspx?PCode=L0070024>>.

¹² „Matkou dítěte je žena, která je porodila.“

inkubátorem“ a rodičovská práva vůči dítěti jí nesvědčí.¹³ „Rovněž v obdobném rozhodnutí kalifornského soudu v roce 1993 nebyla náhradní matce přiznána rodičovská práva. Jedním z argumentů byla skutečnost, že pro dítě neměla žádný genetický přínos. Ač má devět měsíců v děloze ženy nepochybný vliv na fyzický vývoj dítěte, nelze jej dle názoru soudu srovnávat s tím, jakým způsobem identitu dítěte ovlivní jeho genetická výbava, protože „geny a to, co nás potkává, až se narodíme, je tím, co určuje, kým jsme a čím se stáváme“.¹⁴

Soukromé právo tedy ponechává plně na dohodě jednotlivých účastníků, jakým způsobem budou řešit své vzájemné vztahy.

Bez ohledu na výše uvedené, že lidské tělo nesmí být předmětem obchodu, je nutné poukázat na to, že v praxi rodičovský pár hradí náhradní matce náklady spojené s těhotenstvím a porodem.

Rodičovské páry obvykle vyhledávají ženy svobodné, nebo rozvedené po uplynutí lhůty k domněnce otcovství svědčící bývalému manželovi.¹⁵ Není samozřejmě vyloučeno ani náhradní mateřství u ženy, která je vdaná. Pak samozřejmě souhlas s umělým oplodněním dává její manžel, a situace se stává ještě právně komplikovanější. V takovém případě totiž manžel náhradní matky nemůže popřít své otcovství. Zákonodárce výslovně pamatuje i na možnou námitku, že nejde o biologického potomka popírajícího otce a stanoví, že použitý genetický materiál nehraje roli¹⁶. Z toho vyplývá, že svěření dítěte do péče cizí rodině a následné osvojení je, s ohledem nejen na právní úpravu soukromého práva, ale především na postupy orgánů ochrany dítěte, prakticky vyloučeno. Tento způsob náhradního mateřství se proto využívá velmi málo a pouze mezi členy nejbližší rodiny.

Při umělém oplodnění rozvedené či svobodné ženy je určeno otcovství muže souhlasným prohlášením ihned poté, co je těhotenství potvrzeno. Z pohledu rodinného práva nic po porodu dítěte nebrání tomu, aby matka dítě předala do péče otce a jeho manželky či partnerky.

¹³ Rozhodnutí Michigan Cir. Ct. Wayne County, *Smith v. Jones*, No. 85-53201401. Český pracovní překlad LOJKOVÁ, J. *Náhradní mateřství: Mater et pater semper incerti sunt?* Rigorózní práce. Brno: Právnická fakulta, Masarykova univerzita, 2010/2011. Dostupné z: <http://is.muni.cz/th/61215/pravf_r/rigo_final.txt>.

¹⁴ Rozhodnutí Nejvyššího soudu Kalifornie, *Johnson v. Calvert*, No. S023721. Český pracovní překlad LOJKOVÁ, J., op. cit.

¹⁵ Srov. § 776 odst. 1 OZ.

¹⁶ Srov. § 787 OZ.

Náhradní matka a rodiče obvykle uzavírají dohodu o tom, kolik jsou předpokládané náklady budoucí matky. Ta se zaváže ke zdravému způsobu života, pravidelným těhotenským kontrolám, informacím budoucím rodičům, a také k tomu, že dítě po porodu předá do péče otce.

Z hlediska právního je nerozhodné, zda je dohoda uzavřena jen ústně nebo písemně. Platné a vymahatelné je pouze ujednání o nákladech spojených s těhotenstvím a porodem, neboť ty je otec povinen v souladu s § 920 OZ matce uhradit. Je však třeba upozornit, že zákon výslovně stanoví, že náklady se uhrazují v přiměřeném rozsahu. Pokud by došlo k neshodám mezi náhradní matkou a rodiči, pak samozřejmě může být předmět soudního sporu i otázka přiměřenosti sjednané úhrady nákladů.

Většina právních i laických pojednání¹⁷ upozorňuje zejména na riziko, že náhradní matka odmítne dítě odevzdat do péče otce. Dohoda o předání dítěte není relevantní, a pokud by tuto otázku soud rozhodoval, byl by vázán zájmem dítěte.

Náhradní matka samozřejmě nese riziko, že z nějakého důvodu rodičovský pár dítě odmítne, nebo jej nebude moci převzít. Zatím se právní praxe nemusela zabývat případem, kdy by muž, který dal k oplodnění souhlas, v průběhu těhotenství zemřel, nebo byl prohlášen za nezvěstného, nebo byl omezen na svéprávnosti tak, že by nemohl zajistit péči o dítě. Lze předpokládat, že v takových případech by buď dítě zůstalo u matky, která ho porodila, nebo by naopak bylo předáno do náhradní rodinné péče. Vzhledem k tomu, že manželka či partnerka daného muže nemá k dítěti rodinný či právní vztah, velmi těžko by se mohla stát jeho osvojitelkou.

Další otázky by mohlo přinést i nečekané úmrtí či zmizení, nebo nemoc budoucí osvojitelky. V takovém případě by mohl muž zůstat s dítětem sám, neboť náhradní matka by nadále mohla trvat na předání dítěte do rodiny.

Soukromé právo nepřichází s žádným řešením těchto otázek a domníváme se, že ponechání řešení problematiky náhradního mateřství pouze na dohodě mezi účastníky je velmi rizikové, především z pohledu ochrany dítěte.

Máme za to, že ani pokroky vědy a techniky a veškerá prenatální péče nemohou zaručit narození zcela zdravého dítěte, a už vůbec nemohou zajistit, že po celou dobu těhotenství až do porodu nedojde ke změně situace či postojů u rodičovského páru nebo náhradní matky.

¹⁷ Viz např. Babyweb.cz.

II. Trestněprávní problematika

V souvislosti s náhradním mateřstvím a rovněž v souvislosti s tím, jak se o náhradním mateřství informuje i ve sdělovacích prostředcích,¹⁸ včetně vystoupení náhradních matek, se naskytá otázka, jak je to s uplatněním zásady „co není zakázáno, je dovoleno“ v případech náhradního mateřství z pohledu trestního práva.

Autoři učebnice *Trestní právo hmotné*¹⁹ u trestných činů, které se týkají života a zdraví v partii, která se věnuje neoprávněnému nakládání s lidskými tkáněmi a orgány, uvádějí na straně 581, že: „*Objektem společným všem trestným činům dle § 164–166 trestního zákoníku je zájem na zachování přísných etických a odborných zdravotnických zásad při darování, odběru a transplantaci tkání a orgánů lidského původu a při nakládání s nimi tak, aby bylo zabráněno možnému zneužití takových odběrů a transplantací a jejich nepřipustné komercializaci.*“

Objektem těchto trestných činů je však také život a zdraví dárce či příjemce, které by nedodržetím uvedených zásad mohly být porušeny. Tam, kde je předmětem útoku živý člověk, je objektem trestného činu i lidská důstojnost²⁰ a svoboda²¹ takového člověka. Pachatelem může být jen fyzická osoba, nikoli právnická osoba. Zavinění se vyžaduje úmyslné.

Paragraf 164 TZ se v odstavci 1 týká nedovoleného nakládání s tkáněmi a orgány z těla mrtvého člověka. Odstavec 2 § 165 TZ postihuje jakékoli nakládání s odebranou tkání, kdy pachatel v úmyslu obohatit sebe, nebo jiného nakládá s odebranou lidskou tkání, buňkou nebo odebraným lidským orgánem v rozporu s jiným právním předpisem. Jelínek²² uvádí, že jde o samostatnou skutkovou podstatu, ke které se vztahují dvě kvalifikované skutkové podstaty (§ 164 odst. 3 a odst. 4 TZ).

Podle našeho názoru jde o návaznost na Úmluvu o lidských právech a biomedicíně a na zákon č. 285/2002 Sb., transplantační zákon, který vymezuje pojmy tkáň a orgán. V § 28 tohoto zákona je uveden zákaz finančního prospěchu nebo jiných výhod a obchodování s tkáněmi a orgány. Podle §

¹⁸ Velmi zajímavý je v této souvislosti článek *Unser Kind*, který podrobně popisuje důvody přeshraničního mateřství i pocitů a názorů náhradní matky a jejího vztahu k rodičovskému páru. *Unser Kind. Der Spiegel*. 2014, 52, s. 51–54.

¹⁹ ŠÁMAL, P. – NOVOTNÝ, O. – GRIVNA, T. – HERCZEG, J. – VANDUCHOVÁ, M. – VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014.

²⁰ § 164, 166 trestního zákoníku, zákon č. 40/2009 Sb. (TZ).

²¹ § 164 odst. 3 písm. b), c) TZ.

²² JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání podle stavu k 1. 11. 2014. Praha: Leges, 2014.

166 TZ odběr tkáně, orgánu a provedení transplantace za úplatu, je rovněž postižitelné jako činnost, která je v rozporu s jiným právním předpisem, čímž se má na mysli opět výše citovaná Úmluva o biomedicíně a rovněž transplantační zákon.

Z důvodu odpovědnosti poskytovatele zdravotní péče při umělém oplodnění, kde jde v podstatě o služby spojené se zajištěním náhradního mateřství, vyvstává zde rovněž otázka, zda nemůže dojít k neoprávněnému odčerpávání prostředků z veřejného zdravotního pojištění v těch případech, kdy se umělé oplodnění zdravé náhradní matky hradí z veřejného zdravotního pojištění. Jde sice o správní delikt, avšak takovéto jednání by mohlo být kvalifikováno i jako trestný čin podvodu dle § 209 TZ. Vzhledem k tomu, že poskytovatelé jsou obvykle „organizovanou skupinou“, přicházely by v praxi pravděpodobně přísnější postihy dle odst. 4, písm. a), d) a odst. 5, písm. a). Je třeba také upozornit na to, že podvod je trestný i podle zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, zákon č. 418/2011 Sb.

Poskytovatel by mohl být rovněž postižen za trestný čin dle § 164 TZ. Ke dni zpracování tohoto příspěvku se odpovědnost týká pouze fyzických osob, nicméně diskutovaná novelizace zákona o trestní odpovědnosti právnických osob, v tomto přinese změnu, kdy uvedené jednání se stane postižitelným.

Závěr

Soudní praxe, zejména v USA, se již koncem 20. století zabývala otázkou právních vztahů rodičovství a dítěte v případech, kdy rodiče nebyli s dítětem geneticky příbuzní.

Jeden z nejznámějších případů je rozhodnutí Nejvyššího soudu Kalifornie ve věci *Buzzanca v. Buzzanca*.

„Manželé Buzzancovi podstoupili společně poměrně složitou léčbu neplodnosti. Využili jednak pomoci náhradní matky, embryo navíc bylo poskytnuto anonymním párem a s nikým ze zúčastněných nebylo biologicky příbuzné. Měsíc před narozením holčičky Jaycee podal pan Buzzanca žádost o rozvod a odmítal jakýkoli vztah k dítěti. Soud v prvním stupni rozhodl, že manželé Buzzancovi nejsou zákonnými rodiči dítěte, protože kalifornský zákon vyžaduje, aby bylo přítomné biologické příbuzenství nebo fakt porodu. Nejvyšší soud jako soud odvolací nicméně rozhodl, že pokud manželský

*pár souhlasí s in vitro oplodněním z dárcovských buněk, a vložením embrya do náhradní matky, pak tento pár jsou právní rodiče narozeného dítěte.*²³

Vzhledem k tomu, že české právo není založeno na precedentu, avšak například rozhodnutí Evropského soudu pro lidská práva jsou na území ČR vykonatelná, a ČR je rovněž členem Haagské konference o mezinárodním právu soukromém, je ve světle výše uvedeného nutné, aby postupně byly do vnitrostátního zákonodárství zapracovány alespoň základy právní úpravy surrogátního mateřství.

Zákonodárce by měl řešit především vztah mezi biologickým a sociálním rodičovstvím. Z pohledu ochrany práv dítěte se rozhodně nejvíce jako nevhodnější forma určovat sociální rodičovství ve správním řízení. Navíc tento typ určení otcovství je aplikovatelný pouze v souvislosti s řízením o státním občanství dítěte.

Pro ujednání mezi náhradní matkou a rodičovským párem by měla být předepsána písemná forma, kde by byly vyčísleny náklady spojené s těhotenstvím a s porodem, a samozřejmě i možná osobní pomoc matce. V neposlední řadě je nutné také řešit i regeneraci náhradní matky po porodu – tedy dobu šestinedělí.

Je také nanejvýše žádoucí, aby se Česká republika aktivně zapojila do prací na projektu k právní problematice náhradního mateřství s mezinárodním prvkem. I když jde o aktivity soukromého mezinárodního práva, jasné mantinely náhradního mateřství s přeshraničním prvkem budou mít dopad do oblasti práva veřejného, právě například z pohledu zajištění státního občanství dítěte.

Přes v trestněprávní části uvedená rizika možnosti postihu za náhradní mateřství, které je předmětem obchodu, je inzerce pro obě strany poměrně frekventovaná, a to na zcela nezabezpečených webových stránkách.²⁴ Je proto nanejvýš žádoucí, právě z pohledu trestního práva a dekriminálizace běžných životních situací, aby byly základní otázky náhradního mateřství právem regulovány.

²³ 61 Cal. App. 4th 1410, 72 Cal. Rptr. 2d 280 (Ct. App. 1998). Český pracovní překlad SOVOVÁ, O. Dostupné z: <<http://caselaw.findlaw.com/ca-court-of-appeal/1462278.html>>.

²⁴ Dostupné z: <<http://nahradni-materstvi.webnode.cz/kniha-navstev/>>;

<<http://www.mamaaja.cz/index.cfm?module=Forums&page=PostMessage&ParentMessageID=530364&Reply=Yes>>.

Náhradní mateřství, jak mezi osobami žijícími trvale na území ČR, tak s přeshraničním prvkem, je faktem, který přinesl život. Není proto dlouhodobě udržitelné, aby zákonodárce tuto závažnou skutečnost lidského i praktického právního života ignoroval. Právní ukotvení náhradního mateřství může vyřešit v současné době velmi diskutovanou otázku práva dítěte na znalost biologické identity a v neposlední řadě stanoví jasné hranice pro zneužití lidského těla jako předmětu obchodu. Jasné vymezení právních hranic náhradního mateřství rovněž významně přispěje k tomu, že trestní právo zůstane skutečně prostředkem *ultima ratio* a bude postihovat pouze ta jednání, která porušují základní práva zakotvená v Úmluvě o biomedicíně.

Příspěvek vznikl v rámci Projektu Rodina - UHK (CZ.1.07/2.3.00/20.0209).

Referenční seznam:

LOJKOVÁ, J. *Náhradní mateřství: Mater et pater semper incerti sunt?* Rigorózní práce. Brno: Právnická fakulta, Masarykova univerzita, 2010/2011.

JELÍNEK, J. a kol. *Trestní zákoník a trestní řád s poznámkami a judikaturou*. 5. vydání podle stavu k 1. 11. 2014. Praha: Leges, 2014

PILKA, L. et al. Surogátní mateřství – názory a literární praxe. *Česká gynekologie*. 2009, č. 2

ŠÁMAL, P. – NOVOTNÝ, O. – GŘIVNA, T. – HERCZEG, J. – VANDUCHOVÁ, M. – VOKOUN, R. a kol. *Trestní právo hmotné*. 7. přepracované vydání. Praha: Wolters Kluwer, 2014.